

له په راوه کانی دیکه ی غه زالی دا- که قسه ی لیوه ده که یین - تاوا به ناشکرا له وه حده تی
 وجود قسه نه کراوه، نه وه ی له «نه حیا العلموم الدین دا» یاد کراوه که: «بون بیجگه له خواو
 شوینه واری نه و شتی دیکه نه. وه بون هه مو جیلوه ی شوینه واری ذاتی خوا یه» له
 راستیدا ئیعترا فیکه به وجودی بون له کو به ی وجودی خوادا، وه دهر وازه له سهر بیرو رای
 وه حده تی وجود، دا نه خا ئایا نه توانری بوتری که ئیمام غه زالی له ریساله ی میشکات
 الانواردا له روانگای خو به وه له بابه ت حه قیقه تی وجوده وه بیری گوریوه و بیری تازه ی
 دهر بریوه و مه یلی ناشکرای بوکشانی صوفیانه ی، بو په یدا بوه؟ که صوفیان قایل به
 وه حده تی وجود، ههر دهمی بمانه وی به ته مسیلی نوری مانگ و تاوینه گه لی که جیبی
 تابشی مانگن، سهرنج بده یین، قه بول ده که یین که نه و نوره «رهنگ دانه وه یانه» مونه کیسانه
 له تاوینه کاند. له حالیکدا که هه ن و مهرئین، زاتهن خیوی وجودی حه قیقی نین، به لکو
 رهنگ دانه وه یه کن له نوری یه که م یانی: له نوری مانگ به لام مه به سستی ئیمام غه زالی له
 تاوینه له ته مسیل دا چیه؟ و نه شتانه له ته مسیلی نه ودان چ شتیک ده نوینن؟ ئایا ئیمام
 غه زالی به شتی وینه ی هه یولای یه که مین که فه لاسیفه بو رهنگ دانه وه و دهنگ دانه وه ی
 نوری ئیلاهی له بهرچاو ده گرن، بیری کردو ته وه؟ له حالیکدا که نه زانین که ئیمام غه زالی
 به ئینکار کردنی ته واری وجود، ماده ی قه دیمی عالم نه داته دواوه، وه عالم به مه خلوقی
 حادیس له عه ده مه وه، ده زانیی. نه وه ی دینه بهرچاو نه وه یه که ئیمام غه زالی
 به ته مسیلیکی وا (ته مسیلی نوری مانگ و نه نواری رهنگ دانه وه له وه) موشکیلی صدوری
 عالم له خواوه ئالوزاندوه و له سهر بنه رته تی نه قلی ده س ناداته ته وزیح و لیکو لینه وه و
 ناشکرا کردنی نه وه. ئیستا نه بی پروانین که ئایا نه زمونی صوفیانه له کردنه وه ی نه و گری
 پوچکه، یار مه تیکی به و کرده؟ ئیمام غه زالی له عارفانی یاد نه کا که له وجود دا بیجگه له
 خوی تا قانه ی حه قیقی شتی تر ناینن، که له ودا بیجگه له خوا شتی نایندری له م روه وه
 هندی له وانه ههر وه کو حه للاج هاواری (نه زحقم) ی بهر زکردو ته وه و یه کی تر «سبحانی
 ما اعظم شانی» به زاردینی (مه به ست بایه زیده) به لام نه م حاله ته «وه حده تی شهود» ه نه ک

وه حده تی وجود. وه حده تی شهود حاله تیکه، کاتی صوفی ده گه ریته وه لای سولتانی
 نه قل، نه و حاله ته زو له نیوده چی. له م کاته دا صوفی تی ده گا که: «نه م حاله ته یه کبونی
 به راستی نه بوه، به لکو وینه ی یه کونیک بووه هر وه کو قسه ی ناشق و نه وینداریک له و
 پهری نه ویندا»: «انا من اهوی و من اهوی انا». نیمام غه زالی ده فهرمی: نیماساسی عاریف
 له حالی فه نابون له خو و له خه لک داو به قاو مانه وه به حق، یه کبونی مه جازی و ته وحیدی
 حه قیقی ناوه یانی: ته وحیدی که له بوندا بیجگه له خوای تا قانه شتی تر نابینی. نه گونجی
 نه وه ی که تو مه تی وه حده تی وجود له نیمام غه زالی لاده با، و ته یه که له م کتیبه دا له ناخری
 به شی یه که م به م واتایه هاتوه: «خوا له گه ل شتیکدا هه یه، هر وه کو نور له گه ل نه شیا» و
 موده له لی ده کا که واتای نه و «له گه ل هه رشتیکدا هه یه» نه مه یه که نه و: (خوا) بهر له هر
 شتی و بالاتر له هه رشتی ده رخه ر «و موزهیری» هوی وجودی هه رشتیکه. فهرموده ی
 نیمام غه زالی له م بابه ته وه که نه و: (خوا) «بهر له هه رشتیکه» یقرار به قه دیم بونی خوای
 به رزه و قسه یه کی دیکه ی نه و که و تویه تی: «خوا له هه رشتیک به رزتره» ته نزیه و
 بینجه وشی خوا یه، جا له بهر نه مه بیخه وشی خوا به واتای حه قیقی دینی موتله قه له
 گه ل، قسه ی وه حده تی وجود، سازگار نیه، هر نه م مه به سته بوته هوی نه وه ی
 که (ونسینک) له وتاریکدا که له سالی ۱۹۴۱ زاینی له Semietische Studien uitde
 nalatenschap بلاوی کردوته وه، به پیوه ندی نه م به شه له میشکات الانوار له گه ل نو
 ریساله ی فلوتین (Enneodes) تاییه ت بکا. نه و له و وتاره دا رای گه یاندوه که نیمام غه زالی
 هه وینی باسی نه م به شه ی له کتیبه ی فلوتین له به شی پینجهم له ریساله ی چواره م که له ودا
 فلوتین قسه ی له مه به سستی: «رؤیه ت: دیدار» کردوه، وه رگرتوه، دوکتور نه وره حمان
 به ده وی له کتیبه که ی خویدا، چهن بهرگه ی پرش و بلاوی له ته رجه مه ی عه ره بی که
 دراوه ته پال فلوتین: فه یله سوفی یونانی، هیئاوه و نه وسا رای گه یاندوه که نه مه نشان نه دا

که ئەم فەسلە کراوەتە زەمانی عەرەبی و لەوێ دەچی کەوتییە دەسی ئیمام محەمەد غەزالی، بەلام ئەبێ بلین: کە فلوتین لەم فەسلەدا لەبیرو رای بینایی و چلوناوەتی ئینتقالی مەرئێ لەچاودا، قسە دەکا، وە لە ئەندێشەیی واسیتە کە صورەتی مەرئێ بە هوی ئەو کە لە ناوەندی بینایی قەرار دەگری، رەخنە دەگری، بەم حیسابە لە نیوان ئەم فەسلە و فەسلێ یە کەمی کتیبی میشکات الانوار تەصەور ناگری.

بەبیرو رای دوکتور ئەو رەحمان بە دەوی ئە گونجی ئەوسەر چاوەی کە تەئیری کردۆتە سەر ئیمام غەزالی کە ژو فەسلێ پینجەم لە ریسالەیی پینجەمی فلوتین بی.

ئەم فەسلە بەوینەیی کورتە یە ک لە ریسالەیی (زانستی ئیلاهی) مەنسوب بە فارابی یە. دوکتور بە دەوی ریسالەیی مەنسوب بە فارابی لە کتیبی خویدا بە ناوی (فلوتین لای عەرەب) بلاو کردۆتە وە، کاتی دەروانیتە ئەو کتیبە شتیک کە ئەو ی بەگەینی کە غەزالی بو میشکات الانوار لەو ریسالە کە لکی وەرگرتووە بەرچاو ناکەوی، بیجگە لەمە کە بە شیکێ کورت لەو کە ئیشارە ئەکا بەمە کە فعل فاعل ئەو هەل ئەقلە و ئەقل نوری باتنی ئەم جەو هەرە یە، هەر وە کو نوری خۆر کە لە رۆژ (و خۆر) تیشک بە سەر شت و مەک دەهاوێژی. بەراو ژو لە ریسالەیی: (علم آلهی) دا بیرو رایە ک هە یە کە بە ئاشکرا لە گەل بیرو رای ئیمام محەمەد غەزالی دا ناسازگاره.

لەم ریسالەدا بوکشانیکی دیار بو لای بیرو رای (فیض فلوطین) دیتە بەرچاو. بیرو رای (فیض) کە لە (لایەن فلوطین) هەو داربێژراوە، ئیمام محەمەد غەزالی لە پەراوی: (تهافت الفلاسيفه) دا رەتی کردۆتە وە و پەیره وانی ئەم بیرو رایە بە کەم میشک دا ئەنی. لە بەراو ناکمان کردە وە کە ئیمام محەمەد غەزالی چلون لە نیوان نور الانوار: (الله) و (مطاع) و لە نیوان مطاع و بونە وەرانی دیکە پیوەندی نیشان ئەدا و هەر وە رون کرایە وە کە ئەم مەسەلە بە لای ئیمام غەزالی یە وە پیوەندی خەلقی یە، تە ک پیوەندی فیضی بە واتای فلوطینی ئەو. راستە کە ئیمام غەزالی واتای نورو نور دانە و فە یض لە وینە گرتنی: (تصویری) ئافە رینش دا بە کار ئەبا بە لام ئە نواری کە تا نور الانوار چۆتە پیش و

ئه گه نېکان و سه چاوه ی یه کهم، ئه نواری عاریه تین و له نوری ئه وه ل وه رگیرا و نو
حه قیقه تی زاتیان بوئیه. ئیستا، که ئه و فیوضات: به پیی (بیرو رای فه یضی فلو طین)
مه و جوداتیکی حه قیقین و هه ر یه که وجودیکی تاییه ت به خو ی بو هه یه، دیاره فلو طین
قه ت نالی که وجودی ئه مانه وابه سته به واحیدی-ی ئه وه به وه یه.

چ به لگه یه کمان به ده سه وه یه که بلین: ئیمام غه زالی له په رتوکی میشکات الانوار له
ریساله ی (عیلم آلهی) مه نسوب به فارابی، زیاتر له په راوه ی کتیبی (ئه نولوجیای ئه ره ستو)
شوینی وه رگرتوه؟ له حالیکدا ئه م کتیبه سه رچاوه ی یه که مینی زانست و زانیاری
فه لاسیفه ی ئیسلامی سه باره ت به نه و ئه فلاتونیان بو. ئیمام غه زالی و زوره ی فه لاسیفه ی
ئیسلامی له زاراوه ی نه و ئه فلاتونیان که لکیان وه رگرتوه، سه ره نجام، له وانده دا واتایی
تازه تریان ئه دو زی یه وه به جو ری ده یان گو پری و له واتای ئه سلی ده یان برده ده ری، ئه مه
خو ی ئیبتکارو ئه صاله تی فه لاسیفه ی ئیسلامی نیشان ئه دا، نه ک په یره وی و ته قلید له وان.

کژیا به شی دوهم

ئیمام محمه دی غه زالی له م به شه دا هه ندی بیژه و واژه که له ئایه تی نوردا (الله نور
السموات و الارض...) وه کو: مشکاة، مصباح، زجاجه، شجرة، زیت، نار- هاتون به پیی
ره مزو رازی که ئیشاره ده که ن به واتای نهینی که له و دیوی رواله تی ئه م واژانه دان،
شه رحی ئه دا. له سه ره تاوه بو رون کردنه وه، دو باس دینیته پیش، له باسی یه که م ته بیعه تی
ره مز: (ته مسیل) و ره وشتی به کار بردنی ئه وه به یان ده کا. وه له باسی دوهم دا پله پله ی
رو حی به شه ری و پله ی نوری ئه وه دینیته به ر قسه و لیکوئینه وه. وه له ئاخری ئه و حه وت
واژه ی ناوبراوه رموزی ئه م رو حانه ده بژی ری. بیرو رای ته بیعه تی ره مز ی ئه وه له سه ر
بنه ره تی فه رضی موازات وهاو ده نگی ته واو له نیوان عالمی شه هاده ت و عالمی غه یب،
عالمی جیسمانی و عالمی رو حانی یه. ئه م بیرو رایه به مجوره ته فسیر ده کری که، هیچ
شتیک له عالمی شه هاده ت دا نیه مه گه ر ته مسیل و (نمونه) یه که بو عالمی مه له کوت،
عالمی شه هاده ت هو ی گه یشتن به عالمی غه یه. ناسیاوی ئیمه به عالمی عولوی:

(جیهانی بهرزی بهرین) محال نیه و سه فەر بو لای خوای پهروه رنده و نیزیک بونه وه دژوار نیه. خوای تاقانه وینه و میسالی بو نیه، چونکا مهرجی نمونه بون بهزه روت، موتا بهقه بونی ده وی، که چی خوا بو نیکه، هیچ شتیک هاوتا وینه ی نه و: (خوا) نیه. جا که وایه نه بی نه و واژه ته مسیلیانه ی که له قورئاندا هاتون، نه بی ههر وه کو کیلیی نه سراری غه بیی بزاین و ههر وه کو رموزی خه و، نه وانه واتا و ته قسیرو ته ئویل بکه یین. ههر وه کو رۆژ له زانستی ته عبیرو لیکدانه وه ی خه ودا نیشانه ی شایه و مانگیش نیشانه ی وه زیره که فهربانی شا ده با بهر نوه. ههر له سهر ئه م شیوه مه وجوداتی عولوی رۆحانی، نیشانه و ره مزی عالمی مه حسوسن. له سهر ئه م بنه ره ته ئیمام غه زالی هه ندی له نیشانه و ره مزی وه رگیرو له قورئانی که ریمی بو رون کردنه وه ی بیرو رای خو ی به کار ده با. به بیرو رای ئیمام غه زالی: (تور= کیوی تور) ره مزی مه وجوداتی گه و ره و سابت له عالمی مه له کوت دایه، «وادی»: ره مزی مه وجوداتی عولوی یه که زانیاری و مه عارفی غه بیی وه ره ده رگرن، جا نه و سا مه عارف له وانه وه نه قل نه بیته لای به ره ی مرو ف، «وادی نه یمن»: ره مزی سهر چاوه ی یه که مینی ناسیاوی و مه عریفه ته وه «نار»: ره مزی رۆحی پیغه مبه ره که قورئان به «سراج منیر: چرای نورانی» ناوی نه با.

«جدوه و قیس و شهاب: پۆلوی ناگری سور و گه ش): ره مزی که سانیکه به بینایی نه ک له روی ته قلیده وه، که له پیغه مبه ران پهیره وی بکه ن. «اصطلاء: خو گهرم کردنه وه به ناگر» ره مزی موشاره که تی پیغه مبه رو پهیره وانه «وادی مُقدس» یه که مین پله یه له پله پله ی سه ره که وتی پیغه مبه ر (د-خ) «خلع نعلین» ره مزی دل و ده رون هه ل که ندنه له ههر دو جیهان: دنیا و ناخیره ت - «قلم»: ره مزی رۆل و نه خشی عیلمی غه بیه له رۆحی لیهاتوو موسته عیددا. «لوح محفوظ: ته ته له ی پارنیزاو» ویا «دق منشور»: ره مزی رو حیکه، که ئه م زانسته له ودا بنوسری. «ید»: ره مزی په ری یه که، نوسه ری زانسته کانه «صورة» ره مزیکه، بو مه جموعی: ید، قلم و لوح، وه له مرو ف دا «صورة الرحمان» صورت خودایی یه. چونکا پیغه مبه ر فهر مویه تی: (خوا مرو فی له سهر بیچمی ره حمان خولقاندوه، «ماء» ههر وه کو

خواه مویه تی: (له ئاسمانه وه ئاویکی نارد: باراندی): ره مزی مه عریفه ت و ناسیایوی یه. «اودی» که هه ره له م ئایه ته دا هاتوه «له پاشان هه ره چۆمه له ئاویک به ئه ندازه ی گونجاوی خووی ئاوی گرت» زه مزگه لیکن بۆ دل و ده رونه گل.

ئیمام محمه دی غه زالی به زیره کی و ژیری تی ده گاکه ئه م جوړه ته ئویلانه ی ئه و، ئه و ئه باته ریزی ده سته ی باتنی که ئایه ته کانی قورئان له واتای زاهیری لانه ده ن و به باتین ته ئویلی ده کن، لیره دایه که ده سی خووی پیش ده خاو ده فرمی: که نه باتنی یه که زاهیر ره ت بکاته وه و نه زاهیری یه که ئه سراری باتین بداته دواوه، به لکو ئه و: «ئیمام محمه دی غه زالی» زاهیر و باتین پیکه وه، کو ده کاته وه، له واتای مه حسوسه وه، ده س پی ده کاو له ئه سراری په نهان له و لای واژه کانه وه غافل نابی موسا (د-خ) له «وادی مقدس» دا ئاگری دی و په روه ردگاری: هه رای له موسا کرد که که وشه کانت داکه نه «اخلع نعلیک» موسا که وشه کانی داکه ند، به لام له و کاته دا تی گه یی که ئه و له سه ره تای میعراجی پیغه مبه ری دایه و خوا له وی ده وی که ته نیا برواته لای خوا، بی ئوگر بون به م لا یا به ولا، وه خوشه ویستی دنیا و ئاخیره ت و ئه وه ی بیجگه له خوا به، هه مویان له دل و ده رون ده رهاوی و فری یان بدا، میسالی زاهیری له روانگای ئیمام غه زالی یه وه حقه و پیوه ندو ئه نجامی ئه وه به رازی ده رون: (باتین) یش حه قیقه ته. میساله کان «ئیشاره» گه لیکن که بۆ بزوتن و دنه دانی حیس و خه یال ئینسانی، به کار براون به لام ئه م ئیشارانه به ره و پستی په رده ئه چن و به نورگه لی ده گه ن که له روانگای حس و خه یال په نهان و نه یین ئه گونجی که سی بپرسی: له م ئه ئویله دا که نه سه ر دیشته بن فرمانی قه واعیدو زا کونی زمان و نه به عورفینکی تایبه تی عیلمی پابه نده، حه ق کیهه یه؟ ئایا ئه م کاره مه یدانی بۆ خه یال په ردازی و به راورد، ناکاته وه که ئه قل له ودا به ناچاری هه رچی بیه وی؟ بیلی؟ ئه گه ر وابی و ته ئویل بۆ ئیسلام درگا بکاته وه، نه ک ئه وه بی که ئه نواع بیدعه ت و لاریی له دین دا ریگا

۱ - بانی: خوت له شت و مه کی هه ر دو جیهان دارنه. په راوه ی زریزه ی زیرین (شه بۆل).

بکاته وه. ههر وه کو ئه وه که باتینیه و هاو بییره کانیا وایان کرد. له وه لامدا ده لئین: ئه وه له قسه کانی ئیمام غه زالی فام ده کری ئه مه یه که ئه و: (غه زالی) ته ئویل کردنی ته نیا بو که سانی که به صیره تیان هه یه ههر وه کو پیغه مبه ران و عارفان و ئه ولیاو خواناسان به جایز داناوه که خودانی بیرو باوهریکی تیژو وردن و واتای په نهان له پشت په رده وه به هه ست و حیس ده بینن. ههر وه کو بو پیغه مبه ران ئه م ده س که وته به دی هاتوه، پیغه مبه ر دیتی که ئه و ره حمانی کوری عه وف دره نگ بچوه به هه شت. پیغه مبه ر ئه وه ی به چاو وادی، به لام به به صیره ت به جو ری تر. به به صیره ت زانی که ئه و ره حمان کوری عه وف و هاواله کانی زور توند خه ریکی مله به ملانی کردن له گه له نه فسی خویاندا تا برواو باوهر به سه ر ئاره زوی نه وس دا زال بی و ئه وسا بچنه نیو رو حانی پاک به ناو به هه شت. دیاره ئه و دوای مله به ملانی و ته قالیه کی زور بی ده نیته نیو به هه شته وه. ئیمام محمه د غه زالی ئه م جو ره له خه و دیتته که هه م له کاتی خه وتن داو هه م له کاتی بیداریدا رو ئه دابه حسی ناوی ئه با، که ئه گه ر له بیداریدا بی نیازی به ته ئویله و ئه گه ر له خه ویش دا بی نیازی به ته عبیره.

باسی دوهم که له بابته ته ئویلی ئایه تی نوره وه یه پله پله ی رو حی به شه ر به پینج پله دا لئی ده کولیتته وه و به راوردی ده کا.

یه که م: رو حی حه ساس و به هه ست که مه حسوسات ده رک ئه کا هه م له مندالداو هه م له گه وره دا وجودی هه یه.

دوهم: رو حی خه یالی یه که ئه وه ی حه واس ده ی هینیتته ئیدراک، له گه نجه ی زیهندا رای ده گری. مندالی شیر خوره، رو حیکی ئاوا ی بو ئیه، به لکو دوای له شیر برانه وه، رو حی وای بو پینک دی، هه ندی له ئازال و پاتال رو حیکی وایان بو هه یه.

سیوه م: رو حی ئه قلی و ژیری یه که واتای موجه ره د له حیس و خه یال جیا ده کاته وه و ئیدراکی ده کا. ئه م رو حه جه وه هری مروف و ناوه ندی ئیدراکی زه روری یات و گشتی یه.

چواره م: رو حی فیکری یانه زه ری یه که پیوه ندی مه نتیقی بیرو ئه ندیشه ده رک ئه کا و له به رکول ده گاته نه تیژه.

پینجهم: رۆحی قودسی نه به وی: (رۆحی) پاکی پینغه مبهری یه که تایه تی نه نیباو
 نه ولایه و تیشک و تریژی غه بیی ده که ویته نیوی. خوای بهرزو بی وینه فهرمویه تی: (ئیمه
 له خو مانه وه، روحیکمان به تو وه حسی کرد) مه به ست روحیکی وایه. ئه م پینج رۆحه،
 نورگه لیکن که نه صنافی مه وجوداتی مه حسوس و مه عتول له گه ل نه وانده دا زاهیر ده بن، وه
 له روانگای ئیمام غه زالی یه وه به موازات پینج شت هه ن که له ئایه تی نوردا به م وینانه
 هاتون: میشکات: (چرادان) زجاجة: (شوشه) میصباح: (چرا) شجرة: (دار) زيت: (رون).
 رۆحی حه ساس و به هه ست له راست «میشکات» دایه، چونکا نوره کانی له کونی درزی
 حه واسه وه دی و ده روا، هه ر وه کو چرا دانیک که نورو شهوق له وه وه ده چیه ده ری.
 رۆحی خه بالی له راست: (زجاجة) دایه، چونکا هه ر دو له نه صلدا تاریک و غه یره
 له تیخن، به لام ده کری ته صفییه و له تیف و پاک و بریقه دار بن، خه یال، زانستی نه قلی زه یت
 ده کاو له په ریشانی و بلا و بونه وه ی بیهوده ی نه وه به رگری ده کا. هه روا یش شوشه نوری
 چرا له گزه با ده پاریزی رۆحی نه قلی له راست «مصباح» دایه و ناوه ندی تابشی نه نواری
 نه قله. چونکا چرایش نوری حسی بلا و ده کاته وه.

رۆحی فیکر له راست «شجرة» دایه، به م واتایه که ژبانی فیکری له دارینک ده چی که
 شاخ و لق و پوپ و گه لا و میوه ی زور بی، که هه مو له نه صلیک وه کو ساقه ت و ته نه ی داره که
 بی ده روین و شین نه بن. بوئی به داری زیتون میسالی هیناوه ته وه که رونه که ی پاکترو
 سافتره و پرشوعله تر له رونی ترو باشترین رونی چرایه. رۆحی قودسی نه به وی له راست
 «زیت» دایه ک له پاکی و پینجه وشی و چاکی دا گه یشته ته ناوه ها پله یه ک که نیزیکه بی
 نه وه ی ناگری بگاتی نور و تیشک بداته وه وه هه لایسی و گر بگری. رۆحی پینغه مبه ران و
 نه ولاییش وان و به پله یه ک له پاکی و بیجه وشی و که مال گه یشتون که ئیتر نیازی یان به
 یارمه تی په ری و شتانی تر نه یه. ئیستا نه بی بزاین که بیوه ندی ته ئویلات له گه ل ئایه تی که
 خوا به ناوی نوری ئاسمان و زه وی ده ناسینی و له پاشان به میسالی ره مزی و گری پوچکه
 دراو نه وه نیشان ده دا و وینه ی ده کیشی چیه؟ به پروای من به ته ئویلی که ئیمام غه زالی له

سهر ئایه ته که ی کرده، کاتی راست و دروست له ئاو دهردی که ئایه ته که جاری تر به تیگه یشتنیکی دروست بهم جوړه بخویننه وه: خوا نوری ئاسمانه کان و زهوی به مه سلی نوری خوا که له ئینساندا خو نیشان ئه داهر وه کو چرا دانیکه، که له ودا هه یه و ئه و چرایه ش له نیوشوشه یه ک دایه که بی زیاد کردنی ئه وه سهری پیوه ند له نیوان ته ئویلی غه زالی و ئایه ته شه ریفه که دا له به ریه ک هه لده پچردری. به لام له سهر ئه و فره زه ئه توانری ئه وه ی که غه زالی له پله ی روجی ئینساندا (پینج پله ناو براوه که) هیناویه تی، تی بگه یین، چونکا ئیمام محمه مد غه زالی ئه م پله و پایانه ی به ئه نواعی له ئه نواری ئیلاهی داناوه که به پله گه لی جیا جیا له نور الانوار: (الله) نور و ه رده گرن. وه خوای به رز بو تیگه یشتنی دروستی ئه م مه به ستانه و ته ئویلانه له عاله می مه حسوس، به چرادان و شوشه و چرا و دارو رو ن میتسالی هیناوه ته وه. به لام بوچ غه زالی ته شبیهه که له ئایه ته که دا ته نیا له سهر ئینسان کورتی کردو ته وه و بونه وهرانی تری جیا کردو ته وه، که چی ئایه ته که خوای به نوری ئاسمانه کان و زهوی یانی به نوری ئه وه ی به خشلی وجود له سهره وه تا خواری رازاوه ته وه ده ناسینی. ئه م تاییه تیه له بهر ئه وه یه که مروف له روانگای غه زالییه وه، ته نیا بونه وهریکه، که نوری ئیلاهی له ودا له هه مو پله یه کدا خو ی ده نوینی، که چی ئه م نوره له غه یری ئینساندا بیجگه له هه ندی پله و پایه نه بی خو نانوینی. جا ههر له بهر ئه مه یه خوا له نیوان مه خلوقات دا مرو فی له بهر چاو گرتوه و ئه وی به وینه ی خو ی ئافه ریده کردوه و ئه وی کردو ته شیوا ی جی نشینی خو ی له ئه رزدا.

ئیمام غه زالی بهم بیرو رایه، باری خودایی مرو فی دوزیوه ته وه و به پیوه ندی راسته و خو ئه و به جیهانی به رین پیوه ند ئه دا. وه بیرو رایه کی تازه له باره ی نبوه ت را ده گه یینی که له ودا نه بی و خواناس، بی ناو جیگه ری به ری وه حی، وه یا کومه گئی له زانستی دهره وه ئه توانی ئاماده ی وسولی وه حی بیت. پیغه مبه ر یا خواناس یا وه لی به هه بونی چرای نور له دل و دهر وندا چ نیازیکی به به ری وه حی هه یه. ئاوا دیته بهر چاو که ئه م به شه له نامیلکه ی میشکات الانوار ته وا و که ره وه ی به شی یه که م بی، چونکا غه زالی له به شی

یه که م‌دا له خوا به ئیعتیباری ئه‌وه‌ی نورالانوارو ئه‌سلی وجوده وینه‌یه‌کی هه‌ستی و بون ناسانه ئه‌داته ده‌سو له‌م به‌شه‌دا به ئیعتیباری ئه‌وه که ئه‌م نوره ئه‌سلی ناسین و مه‌عریفه‌ت، له‌مروف‌دا به‌ته‌واوی دیته دی، وه له نیوچینی پیغه‌مبه‌ران وخواناسان و ئه‌ولیدا که به پینی فهرموده‌ی «خوا مروفی له‌سه‌روینه‌ی ره‌حمان خولقاندوه» چینی له به‌رچاو گیردراون، به وینه‌ی تایه‌ت خوده‌رده‌خه‌ن وینه‌یه‌کی شناخت ناسانه له‌وه ده‌نۆینی و رای ده‌گه‌ینی -

به‌شی سیوه‌م

دوای ئه‌وه‌ی ئیمام غه‌زالی له دوه‌شی رابوردودا، دایه‌سه‌لماندن که ئه‌وه‌ی که شیاوی ناوی نوره و بو نور بون ئه‌بی نوری خودایه‌وه هه‌روا ئه‌م نوره‌یه که به‌گشت پله‌گه‌لیه‌وه له ئینساندا خوی نیشان ئه‌دا، غه‌زالی له‌م به‌شی سیوه‌مه‌دا ئه‌کوشی تا په‌رده‌گه‌لی که مانعی تابشی ئه‌م نوره‌ن و بونه‌ته په‌رده له‌نیوان ئینسان و مه‌عریفه‌تی خوا شه‌رح ئه‌دا، قسه‌ی ئیمام غه‌زالی له‌م به‌شه به‌ده‌وری ئه‌م فهرموده که پیغه‌مبه‌ر فهرموده‌تی بو «خوا هفتا په‌رده له نورو زولمه‌ت هه‌یه که ئه‌گه‌ر په‌رده که لادری شکوی جه‌لال و جه‌مالی خوا دیده‌ی هه‌ر بینهرینک ده‌سوتینی» داده‌گه‌ری، غه‌زالی مه‌حجوبه‌کان «داپوشراوه‌کان» به‌سی ده‌سته دابه‌ش ده‌کا: ۱- داپوشراوان به‌زولمه‌تی مه‌حز، ۲- داپوشراوان به‌نوری مه‌قرون به‌زولمه‌تی مه‌حز ۳- داپوشراوان به‌نوری مه‌حز.

وا دیته به‌ر چاو که مه‌به‌ست له حیجابی زولمانی ئه‌وه‌ی مادی، یابه‌ریگایه‌ک پیوه‌ند له‌گه‌ل ماده په‌یا ئه‌کاو له حیجابی نورانی ئه‌قلانی بی. له‌م بیرو رایه‌وه‌یه که مولحیدان و ده‌هری‌یه‌کان که حه‌واس به‌سه‌ریاندا زال بوه و ئینکاری دین و قیامه‌ت ده‌که‌ن و وجودی عالم له‌سه‌ر بنه‌ره‌تی مادی خالیس و اتا و ته‌فسیر ده‌که‌ن، له‌چینی داپوشراوان به‌حیجابی زولمانین، وه هه‌روایش داپوشراوان به‌نفوسی ناپاکی لیل و شه‌هوات و له‌زاتی مادی که هه‌وایان کردۆته خودای خوایان و له‌زه‌تی ئازالی و گه‌یشتن به‌ئاره‌زیان کردۆته ئامانج بو خوایان له‌ژیاندا، وه ئه‌گه‌ر پله‌یه‌ک له‌و خویری‌یه‌تی به‌بینه‌سه‌ری، ده‌سه‌لات و زال بون و بال

به سه راکیشان، وه یا ناودار بون و پله به و پهری ناره زوی خویمان ده زانن و هه مو له مچینه دا ده وه ستن. ئەم که ره ستانه که بژاردمان هه مو پهرده ی زولمانین، داپوشراوان به نوری تیکه ل به تاریکی ئەوانه ن که له سه ر بیرو باوه ری دینی خویمان، هویه کی حیسی یا خه یالی، که له نیوان ئەوانه و دیتنی به راستی حه قیقه ت، جیاوازی داناوه، زال بوه.

بوت په رستان که بیریان له سیفه تی خوا کردۆتوه، ئەوه یان ناوه به سه ر بونه وه رانی مه حسوس داو ته جه سومیان پی داوه، تا قمی تر له وانه خوایان له واتای بهر ته سک و به ند، ده رهیناوه جه مالی مو تله ق له بیچمی تیک له بیچمه کاندایا په رستش ده که ن، هه ندی تر له وانه ناگر په رستن که واتای وزه، هیزو قودرت و به ریز بون له ناگر دا ئەگر نه به رچاو که ئەوانه هه مویان له سیفه ت و نوری خوا دانه نین. ئەمانه له م سیفه تانه، بونه وه رانی مادی و ئەنبوژهنی، نه خشه ئەکیش و ئەنیوین هه ندی تر له م تا قمه ئەستیره ی گه لاولیز یا شه عرا و مو شته ری و روژ ده په رستن. ئەوانه ی نوری مو تله ق ده په رستن ته نه ویه ی ئیرانین. هه مو ئەمانه که بژاردمن (محجوبان): داپوشراوانی به تاریکی ئامیته به نون. تاریکبون له م بابه ته وه یه که ئولو هییه ت له قالبی مادیدا ئەنیوین و ته سویری ئەکه ن و نوریش له م بابه ته وه یه که سیفاتی خوا له مه عبودی مادیدا ئەنیوین و ئەینه خشینن موجه سیمه و که رامیه که تاریکی خه یال به سه ر بیریاندا زال بوه و قایل به خوی موجه سه من و ئەویان له بان عه رش داناوه، له م کو ره ن. هه روا ئەوانه ی له بهر به رزی، جیهه ت بو خوا دانه نین له روانگای عام و خاسه وه، هه مو له م تا قمه ن. ده سته ی سیوه م مه حجوبان به نوری خوان، ئەمانه تا قمیکن که زهینیان به به لگه ی ئەقلی فاسید تیکلاوه، ئەمانه سیفاتی هه ر ئەوانه ن که بو خوا په سنی قسه کردن و ژنه وایی و بینایی و ساوانی، بو خوا داناوه و ئەوه یان له گه ل سیفه تی هاو وینه له ئیساندا به راورد کردوه ئەلین: خوا به ده نگ قسه ده کاو هه ر وه ک ئیمه ده کا. مه حجوبان به نوری مه جز فه لاسیفه ن، ئەمانه له وه ی که په سنی ئاخه و تن، ژنه وایی، بینایی و ئیراده و لینه وین، که وه ک مرو ف بو خوی دابنن، دوری ده که ن و خوا له و سیفه تانه له بیچمی ئیساندا به دور ئەزانن، به سه رنج دان به ئاسه واری خوا، خوا

دهناسن. ئەيزن: خوا بزوينهري ئاسمانه كانه هه ندى له وانه وایان زانیوه كه په سنى خوا به ناوى بزوينهري ئاسمانه كان له بهر زور بون و جور به جور بونی گوکانی ئاسمانی ئەبیتە هۆی ته كه سور له زاتی خوادا. لەم بابەتەوه بزوتنه وهی فهله كه كانیان داوه ته پال ئەقل (پهري) كه هه ریه كه له فهله كى تايهت به خوايدايه. كه هه مو فهله كه كان به هوی فهله كى گه قصى حه ره كهت ئەكەن و ئەم فهله كهش راسته و خۆ خوا حه ره كهتى پى ئەدا هه ندى له وانه لەم بیرهش زیاتر چونه ته سه رى و وایان زانیوه كه حه ره كهتى ئەفلاك به شیوهی راسته و خو، شیاو نیه كه له كرده وهی خوا بى به لكو ئەمه له كرده وهی ئەقل یا په ریه كه له ژیر تاعهت و عبادهتى خوا خۆ خه ريك ده كەن. جا به بیری ئەوان خوا بهم ئیعتباره كه گشت بون له ريكای ده ستوره وه، نه ك به موباشه رهت، ده خاته گه ر (موتاع) ی نیوه.

ئەمانه به حیسینی غه زالى داپوشراون «مه حجوبن» كه به و جورەى بزار دمان، بوت په رستان، ده هری، مادى و له دین وه رگه راوانى تریش ده گرتیوه. هه روا موجه سیمه موشه بیهه و سیفاتیه له موته كه لیمان و فه لاسیفه و ئه ره ستویى یا ئه رستوو فلوتینیش ده گرتیوه. بیری كه غه زالى له نیو ئه و بیرو رایانه په سه ندى ئەكا، هه ر ئه و بیره یه كه به پیى ناو لینانى ئەو پیوه ند به «واصلان» په یدا ئەكا. ئەم بیرو رایه به مجوره یه كه «موتاع» له راستیدا «ده ستورى خوایه» كه ئە گه ر خوا بییه وى شتیك بیته دى پیى ده لى بیه ئەویش دیته بون (... كن فیکون) بهم قهرینانه «موتاع» نه به واتای دیتنى په ریه ك له په ریه یه كانه و نه ك به و جورەش كه فه لاسیفه نه و ئەفلاتونیه كان، ده لیئن ئەقلی یه كه مه، نه خودی حوایشه و نه شتى تر له دنیا دا، به لكو واسیته یه كه له نیوان خوا و جیهاندا و ئیراده ی خوایش له ریگای ئەوه وه دیته دى. «نیسه تى موتاع به وجود - ی خوا نیسه تى روژه به نوری مه حز» به لام فه رموده ی غه زالى لەم بابەتەوه له «موتاع مه وسوف به سیفه تیكه، له ته ك وه حدانیه تى حه قیقیدا، ته نافی هه یه» ئه روانیته ئەمه كه ئەمرى خوا مه بده ئى كه سه رت و ته عه دودى وجودی یه، كه چى وه حدانیه تى مه حز ته عه دود و ر ناگرى، چونكا له سیفاتى خودان. لیره دا بیرو رای غه زالى له ته وسیفی موتاع یا فلوتین له ته وسیفی ئەقلی یه كه مدا

له گهل ئیختلافی جه وهه‌ری له نیوان بیرو رای ئهم دو بیروه ره‌دا، تیک هه‌لده‌نگون.

ئهمری ئیلاهی له روانگای غه‌زالی یه‌وه قه‌دیمه به قه‌دیم بونی خوا چونکا له که لامی
 خوی قه‌دیمه. به لام ئه‌قلی به کهم له روانگای فلوتین مه‌وجودیکه، له واحیدی یه‌که‌م
 فه‌یه‌زانی کردوه و وابسته به و نیه. بیرو رای غه‌زالی له بابی موعاع دریژه‌ی بیرو رای
 ئه‌شعهری یه‌کانه له که لامی خواداو له قورئاندا، له و بابه‌ته‌وه که زاته‌ن که لامی خویه.
 بیجگه له‌وه‌ی که غه‌زالی له چوارچیوه‌ی بیرو رای به‌سیتی ئه‌شعهری یه‌کان، هه‌نگاوی
 به‌ره و پیش تر ده‌چی، به ورد بونه‌وه‌یی زیاتر، ئه‌وه به وینه‌ی بیرو رای تازه‌تر له بیرو رای
 فه‌لاسیفه‌ی ئیسلامی یا «له‌دو ریبازی ئیسلامی ئه‌شاعیره و موعته‌زیه» له بابه‌ت «بیژه‌ی
 Logos» هیناویه‌تی. بو دا سه‌لماندی ئه‌وه چه‌ن ئایه‌تی له قورئان به به‌لگه هیناوه‌ته‌وه.
 غه‌زالی له هیج یه‌که له و بیرو رایانه رازی نابی که ده‌لین: په‌روه‌ردگار له مه‌عنای سیفه‌تی
 له‌شی موعاع پاکه، یا په‌روه‌ردگار بزوبنه‌ری فه‌له‌کی دوایین «فه‌له‌کی ئه‌قصاص
 ده‌سه‌لاتدار به سهر فه‌له‌که‌کانی دیکه‌یه» یا ئه‌وه‌ی که خوا بزوبنه‌ری به‌راستی بونه، نه‌ک
 به وینه‌ی موباشه‌رت به‌لکو به واسیته‌ی ئه‌قلی بزوبنه‌ری ئه‌فلاکه. ئه‌و قسه‌ی «واصلان»
 که ده‌لین: موعاع شتیکه‌غیری زاتی خواو موته‌سیف به سیفاتیکه، که له گهل وه‌حدانیه‌تی
 مه‌جزو که مالی خوا مونافاتی هه‌یه، قه‌بولیه‌تی موعاع فه‌له‌که‌کان دینیه‌ت بزوتن و ته‌گیری
 هه‌بون و بون ده‌کا. «واصلان» له ریگای ئه‌وه‌وه به‌که‌سه‌ی که ئاسمانه‌کانی خستوته
 بزوتنه‌وه، وه به‌زاتیک که فه‌رمانی به‌بزوتنه‌وه داوه‌په‌ی بردوه و ناسیاو بوه‌و له‌م دوه‌شه‌وه
 به‌وه‌ی ئاسمانه‌کانی خولقاندوه، ریگا ده‌به‌ن، یانی ئه‌وانه له ریگای ناسینی فه‌رمانی خواوه
 به‌خواناسین ده‌گهن. غه‌زالی به‌م بیرو رای له ریگای ته‌نزیه‌ی خواو ته‌وسیفی وه‌حدانیه‌تی
 مه‌جزی ئه‌و، بی ئه‌زه‌مونی ته‌عه‌دود «ئهمری خوا» به وینه‌ی «که‌لامی ئیلاهی» له سهر
 بیرو رای ئه‌شعری ته‌وزیح ده‌دا.

وه کارگه‌لی بیجگه له حه‌ره‌که‌تی ئه‌فلاک و ته‌گیری بون ئه‌داته پال ئه‌و. غه‌زالی له‌م
 ته‌نزیه‌ده‌ ئه‌گاته پله‌یه‌ک که خوی به جه‌وه‌ری موجه‌رد زانیوه‌و خوا له هه‌ر جوره

نیسه تیک له نیوان ئه وو خیلقه ته که ی دا به بهری ده زانی. به واتایی تر خوا له سیفه تی
 ئیلاهی دائه رنی. ئه م قسه به زمانی غه زالی دا هاتوه به لام باوهر ناکه م ئه وی رازی کرد بی
 «نیکلسون» NIKELSON به دوری ئه زانی که موتاع له بیرو رای غه زالی دا هه ر ئه و
 قوتبه صوفیه بی، که له فسه کانی ئیسماعیلیانی باتنی مه زه بدا هاتبی. چونکا غه زالی
 گشت مه زه به کانی ئه وانه ی به مه ردود ئه زانی، ئه و له وتاریکدا به ناوی «بیرو رای یکه
 سایه تی له ئیسلامدا» به مجوره قسه له غه زالی ده کا: «من زیاتر لام وایه که بلیم: بیرو رای
 غه زالی له بابته موتاع هه وه له ته ک بیرو رای صوفیه ی موته ئه خیر ته وافوتی هه یه. موتاع
 به بیرو رای ئه وان به صوره تیکی ره مزی ئه وتتری که به «حه قیقه تی محه مه دی» یا «روحی
 محه مه دی» ناو ئه بری. ئه ویش ئینسانیکی ئاسمانی یه که خوا له سه ر وینه ی خوی خه لقی
 کرده. ئه م بونه وه ره له بیرو رای ئه واندا هیژیکه که نه زم و نیزامی جیهان و راگرتن و
 پاراستنی ئه وه به وه و به و راگیر دراوه».

له وه ده چی ئه وه ی ئه م هزره ی خستوته میشکی «نیکلسون» بیژه ی وجودی موتاع و
 وینه جیا جیا کانی ئه وه بئ که له چه ند ئایه تی قورئاندا یه. بو وینه ئایه تی ۱۹ ته کویره که
 فه رمویه تی (مطاع ثم امین) و من یطع الرسول فقد اطاع الله - نیسا / ۸۰ و (یا ایها الذین
 آمنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول - نیسا / ۹۵). من لام وایه تی که یشتنی صوفیانه ی ئه م
 دوا یانه که له نه وئه فلا تونی شوینیان وه رگرتوه، ته فسیرگه لی و له و ئایه تانه کرا بی.
 به لام شویندانانی ئه وه له سه ر بیرو رای غه زالی دوره گومانی زو رتر له سه ر ئه مه یه که
 غه زالی له ئیتاعت کردن له پیغه مبه ر بیجگه له واتای دینی شتی دیکه ی به بیردا نه هاتبی.
 مه به ست له بیژه ی موتاع به بیرو رای غه زالی «ئه مری خوا» یه که ده بیته هوی به کار
 که وتنی ئیراده ی خوا و خودوس له خیلقه تدا.

بیرو را له بابته موتاع و دژواز بونی په سنی خوا:

غه زالی له کزی سپه م له کتییی میشکات الانوار مه سه له ی په سنی خوی به ناوی
 میحوه رو بلیسک بو بیرو زا به کار بردوه. وته و قسه ی زوری له فیرقه ئیسلامی و زیبازه

نائیسلامی به کان که به مه حجب «دابوشراو» ناویان ئه‌با، ئه‌داته‌دواوه. تا قمی له وانه‌ی به موشه‌به‌هه‌ داناو که تاراده‌یه‌ک چونه‌ته‌ پیش که کارکه‌یان بوته‌ ته‌جه‌سومی ئاشکرا. تا قمی تر وه‌ک موخته‌زیله‌و فه‌لاسیفه‌ی ئیسلام رویان کردوته‌ ته‌نزیه‌ی موته‌له‌ق.

غه‌زالی ئه‌شعهری مه‌زه‌به‌به‌، به‌و جورهی ئه‌زانین ئه‌شعهری به‌کان په‌سه‌ندی که خوی به‌وانه‌ وه‌سف کرده‌ بو خوی دانه‌سلمین. به‌لام ده‌لین: ئه‌و په‌سه‌ندگه‌لانه‌ موغایر له‌ ته‌ک زاتی خودان و قه‌دیم به‌ قیده‌می زاتی خودان، له‌ گه‌ل وه‌ حده‌تدا پیکه‌وه‌ جیاوازی‌یان هه‌یه‌. له‌م قسه‌ نه‌تیژه‌ وه‌ر ده‌گرین که په‌سه‌نده‌کانی خوا نه‌عه‌ینی خودان و نه‌غه‌یری ئه‌ویشن. خوا زانا به‌زانین و قادر به‌ قودره‌ت و موته‌که‌لیم به‌که‌لامه‌، به‌لام عیلم و قودره‌ت و که‌لامی خوا غه‌یری زاتی ئه‌ون. ئه‌م سیفه‌تانه‌ له‌ گه‌ل زاتی خوا دا له‌ حه‌دی زاتیاندا ئینقتاعی ته‌واویان بو‌ئیه‌، به‌لکو به‌وه‌جه‌ی پیوه‌ندیان له‌ گه‌ل زاتی خودا بو‌هه‌یه‌. بو‌ وینه‌ مه‌به‌ستی که لیژده‌ ئه‌یینه‌ به‌رجه‌نجه‌ری وردبونه‌وه‌ په‌سنی «که‌لام» ه‌ که‌ له‌ نیوان موخته‌زیله‌و ئه‌هلی سوننه‌تدا هه‌روا له‌ نیوان ئه‌شعهری به‌کان و موخته‌زیله‌دا بوته‌ هه‌راو جیاوازی و نیوان ناخوشی، چونکا قسه‌ کردن له‌ سه‌ر په‌سنی «ته‌که‌لوم» ئه‌وانی به‌ قسه‌ کردن ل «ئه‌مری ئیلاهی» که ئیمه‌ موتاع مان له‌ روانگای غه‌زالی په‌وه‌ ته‌فسیر کرده‌، راکیش کرده‌. ئه‌شعهری به‌کان بروایان به‌ قیده‌می که‌لامی خوییه‌و هه‌روا «ئه‌مری ئیلاهی» لاکه‌ونه‌. ئه‌وانه‌ له‌ سه‌ر قسه‌ی خویان ئه‌م ئایه‌تانه‌ ده‌که‌نه‌ به‌لگه‌ «بو‌نیشاکانی خوا ئه‌مه‌یه‌ که ئاسمان و زه‌وی راگیر ده‌بن (و من آیاته ان تقوم السماء والارض بامرہ:

«وه‌ ده‌ستور دان هه‌ر تاییه‌ت به‌ خوییه‌، چ به‌ر له‌مه‌و چ دوا‌ی ئه‌مه‌ش»^۱. ئه‌م ئایه‌تانه‌ به‌ ئاشکرا راده‌گه‌ینن، که ده‌ستوری خوا «موتاع» و قه‌دیم به‌ قیده‌می خوییه‌و له‌سه‌ر خیلقه‌ت پیشکه‌وتوه‌و ئاسمان و زه‌وی به‌ هۆی ئه‌و راگیر بون. ئه‌مری خوا به‌ وته‌ی ئه‌وان نه‌

۱ - ناگا دار بن خه‌لق و ئه‌مر ئه‌فا ره‌یش و ته‌گبیر» تاییه‌ت به‌ خوییه‌ الا له‌ الخلق و الامر.

۲ - لله الامر من قبل و من بعد

خودایه و نه له خودایش جیایه. ئەم بیرو رایانه هه مو هی ئەشعەریانه که غەزالی وەک لیکۆلەرێکی ئەمین له پەراوێ (میشکات الانوار) و له پەراوێ کانی دیکە ی خویدا له وه لانا. تەنیا ئەوه نەبێ که ئەبێ بلین: غەزالی له بەشی ئاخیری میشکات الانواردا شتیک وینە جەوهەر، که پۆیه کی له تەسەوف پۆیه و له تەک موشکلی که لامدا بێ پۆیه نە، پۆیه ئەنێ و لێ زیاد ئەکا. قسە زیاده که ش ئەمەیه که «واصلان» وەک داپوشراوان خوا دەرک ناکەن. چونکا ئەوانه خوا به پاک و بیخه وش له وهی که داپوشراوان په سنیان کردوه، دههیننه بیرو هزری خویانه وه.

حەق ئەو دەمە ی که بەزات به سەریاندا نور دەهاوێژی و مۆتەجەلی دەبێ، گەورەبێ و عەزەمەتی ئەو بینایی و بینشی بینەران دەسوتینی، ئەم مەنزەلتی صوفیانه، به وهی که «کوری عەرەبێ» به مەنزەلتی تەنزیهی تەوحیدی ناو بردوه، شەبا هەتی هەیه. لەم مەنزەلتەدا له تەوسیفی حەق به پەسنێ له پەسنه کانی ئەو، تەنانەت له پەسنی وه حەدەتیش دوری ئەکری. چونکا پەسن به وه حەدەت تەقەبودی حەق. دیاره تەقەبودیش له تەک تەنزیهی مۆتەقدا مۆنافاتی هەیه.

بەر و الهت به شه کانی دواپی کتیبی میشکات الانوار له تی گەشتن له بیرو رای ئیمام غەزالی له بابەت مۆتاعه وه خەلکی خستۆته حەیران و تەنانەت بوته هوی شک و دودلی له بروا و ئەقیدە ی ئەودا. بو وینە ئەتوانین و ته ی: «کوری توفەیل» له پەراوێ زیندوی کوری بیدار به شایه د بهینینه وه «به کی» له مۆتە ئەخیران له که لام ی غەزالی له ئاخیری پەراوێ میشکات الانوار گومانی کردوه و ئەوه ی به ئەمری گەوره زانیوه که غەزالی خستۆته هەلدیر که هیوای رزگار بون له وه ی بوئیه. ئەو قسە ش ئەمەیه که ئەو دوا ی ناو بردنی تا قەمە داپوشراوه کان به نوری ئیلاهی و اصلان دەلی: «ئەوانه له سەر ئەوه ن که ئەو بونه و هه مەزنه مۆتەسیف به سیفاتیکه که له گەل وه حدانیه تی مه حز موغایره» ئەو ویستویه تی له م رسته ئاوا نه تیجه بگری که غەزالی ئەقیدە ی وایه که ئەوه ل «حەق» له زاتی خویدا، مۆتە که سیره «مونه زه هه، خوا له وه ی که ره خنه گران ده لین له وه ده چی

مه به سستی کوری توفه ییل له یه کئی له موته نه خیران «کوری روشد» بی که له روانگای کوری توفه ییل موته هم به ته وه هومه که له مه قسودی غه زالی نه گه بیوه. چونکا نه و له «بونه و هری مه زن که موته سیف به سیفاتی که موغایره له گهل وه حدانیه تی مه حز» مه به سستی خوای پاک و به رزه، که چی مه به سستی غه زالی له م قسه «موتاعه» نه ک زاتی خوای پاک له هه وه سفی. «کوری روشد» خوی له غه زالی تومته نه دا که له کژی پیوه ندی دار به مه حجوبان قسه یه کی راگه یاندوه که له گهل نه وه ی له کتیبه کانی دیکه ی دا له بابته مه سه له ی بزوتنه وه ی نه فلاک و باری خوا که له گهل نه واند باسکراوه، دزایه تی هه یه، ده لی: «له په راوه ی ناو داریدا که میشکات الانواره که له ودا پله ی خواناسانی سه باره ت به خوا ناو برده ناو ده لی: گشت نه مانه له پوشراوانن ته نیا نه و تاومه نه بی که بروایان وایه که خوای پاک و بیخه وش بزوتنه ی ناسمانی یه که م «فه له کی نه قسا» نیه، به لکو نه و زاتیکه، که نه م موحریکه له و سادربوه. نه م رسته دهر برینیکی دیاره له سه ر بیرو رای حوکه ما له زاینه کانی خوادا. له په راوه ی «المنقذ من الضلال» ره خنه ی له حوکه ما گرتوه و نه قیده ی وایه که زانین و عیلم له خه لوته و بیردا حاصل ده بی، نه مه ش پله یه که له پله ی نه نیا، هه روا له په راوه یه کدا که به ناوی کیمیای سه عاده ت دایناوه به ناشکرا نه و وته ی راگه یاندوه که نه م رسته له میشکات الانواردا نیه به لکو کورته یه که به رانه بری نه وه ی کوری روشد له کتیبه که گه بیوه و رای گه یاندوه.

نیمام غه زالی به ناشکرا نه ی وتوه، که موحریکی یه که م له خوا سادر بوه به لکو له په راوه که دا رای گه یاندوه که: نیسه تی نه م موحریکه (موتاع) به وجودی حه ق، هه وه ک نیسه تی روژه به «پینج» نوره کان ئایا کوری روشد له م وته به واتای سدور تی گه بیوه؟ له بابته روژه وه ناکری بیژین که سادر له نوری مه حزه، به لکو نه لین: ته عه یونیکه له ته عه یوناتی نه وه یا ته جه لیگایه که له ته جه لی یه کانی نه و. هه روا له بابته موتاعه وه ده لین: «موحریک نه فلاکه که نه وه یان به وینه ی نه مری ئیلاهی تی ده گه ین» له واحد حه ق سادر نه بوه به لکو ته جه لیگایه که له ته جه لیاتی نه و. به م ته وزیحه غه زالی هیچ کاتی، وه ک

فهلأسيفه قایل به بیرو رای سدور نیه. بیجگه له وه غه زالی بیرو رای موحرریکی یه کهم که
 فهلاسيفه نه قیده یان پی یه تی. له سهر ئه م بیره که خوړسک له خووه کار ناکا به لکو
 موسه خهرو موسته عملی خالقی خو یه تی، رت نه کاته وه دهس نه نی به سینگیه وه، به
 بیرو رای نه و نه گهر بوتری خورسک و سروشت کاری نه انجام نه دا مه جازه، چونکا
 «فاعیل» له روانگای غه زالی یه وه به موجه رده دی موسه به ب بی، ناکری پی بوتری فاعیل.
 به لکو ناوی فاعیل نه و ده مه له وه ده کالتیه وه که فیعل به ئیراده و ئیختیار له وه وه بی. به پی
 نه وانه ی رامن گه یاند، ئیتر ناکری بوتری: که غه زالی له میشکات الانواردا بیرو رای
 موحرریکی یه که م ی قه بول بوی و له کتیه کانی تریدا رته ی کردیته وه. به لکو موحرریکی
 یه که م به بیرو رای نه و «موتاع = مری خواجه» که نه به خورسک موحرریکه و نه عهینی
 ذاتی واحیدی یه که مه. ههر نه مه بوته هوئی نه وه که موتگمری وات

Montgemrywatt

له وتاریکدا که له کوواری سه لته نه تی ئاسیایی له سالی ۱۹۵۴ ی زاینی بلاوی
 کردوته وه، کزی سیوه م له پهراوهی میشکات الانوار به مه نحول (هه نگوین) نوما بزانی.
 نه و لای وایه نوسه ری نه م کژه، یه کی له وه که سانه یه، که بو ئیسباتی واحیدی یه ک له
 فهلسه فهی کوری سینا تاراده ی ته فسیری پهراوهی نه جات شوینی وه رگرتوه. چونکا
 مه به سستی ئیسلامی مه نقول (زاینه کانی نه قلی) له بیژه ی «ته وحید» نه فی شیرکی دائیمه له
 ذاتی خوا، نه ک وه حده تی ذاتی نه و. وه حده تی ذات و اتایه که نه و نه فلاتونیان بوی چون و
 ههر شتیکیش واتای ته عدود و که سره تی هه بی له ذاتی خوا نه فیان کردوه. تا نه و شوینه ی
 که بوته هوئی نه فی سیفاتیش له خوا. له گشت نه م قسانه دا به لگه بی که بتوانی بیرو رای
 (وات Watt) له بابه ت مه نحول و ناسازگار بونی کزی سیوه می پهراوهی میشکات الانوار
 به سلمینی، نیه. غه زالی له م کژه دا سیفاتی خوی نه فی نه کردوه، به لکو ئیتلاقی نه م
 سیفه تانه ی، بو خوا، له روانگای موته که لیمان و فه لاسیفه وه ئینکار کردوه. نه و هیچ کاتی
 په سنی زاین و قودرته و ئیراده و ته که لومی له خوا نه فی نه کردوه، به لکو چلونایه تی و

که یقیه تی ئیتلاقی ئەم سیفه تانه ی بو خوا به و جوهری موشه به هه ئیتلاقی ده که ن، ره د کرد و ته وه. غه زالی مونگیری نورانی بونی خوا نییه، به لام راگه یاندنی ئەم په سنه بو مه عبودی تر، وه ک روژ یا مانگ یا ئەستیره کانی تر قه بول ناکا. ئەو په سنی قه هار بون له خوا دانا نارنێ، ئەمه یشی قه بول نییه که ئاگر په رستان ئەم سیفه ته بو یونه وه ری وه ک ئاگر دابنن غه زالی ئەو کاته که له پاک و بیخه وشێ خوا قسه ده کاته نیا مه به سستی نه فی ها ولف له خوا نییه، به لکو ئە کوشی، تاوه حده تی زات بو خوا ئیسات بکا چونکا دژواری سیفات له روانگای موته که لیمان و فه لاسیفه ی ئیسلامه وه، دژواری وه حده تی زاتی خوایه (وات Watt) تی نه گه ییوه، که غه زالی له م کژدها، دوا ی ئەوه ی دژواری سیفاتی خوا ی له روانگای که لامی و فه لسه فی یه وه خستۆته بهر قسه و باس تا له سه ر هیمی بیرو رای ته شه و فه وه حهل بکا.

«واصلان» له روانگای غه زالی یه وه صۆفی گه لیکن، خاوه ن زه وق و به چه شه، که خویان راسته و خو، ده رک کرد وه و ئەویان له هه مو ته وه ماتنی که له په سنه کاندای بو ئیمه زاهیر ده بن به پاک و بیخه وش ئەزانن.

به بیرو رای وات واصلانی که غه زالی قسه له وانه ده کا، له گه ل داپوشراوان فه رقی یان نییه بیجگه له ئەقیده بون به بیرو رای مواتع.

ئهو له دویدا را ده گه یینی که کژی حوجب سه ره تای بو نییه. به لام ده لین: له باسی حوجبدا چ سه ره تایه ک له زیگری نورو جوهره کانی ئەو ئەتوانی باشترو چاکتر بی. چونکا حوجبی که غه زالی قسه ی لیده کا، مه وانعیکه که ئەم نورانه ی شار دۆته وه ده بیته مانع له نیوان زوهورو ته جه لی ئەودا.

هه ر کاتی حوجب به هه مو نه وه کانی یه وه له نیو بجی نوری قاهیری خوا ئاشکرا ده بی وجه لال و شکۆی خوا (به پیی فه رموده) ی: ئەوه ی که دیدو بینه ران دیویانه ده ی سوتینی. چلون ئە کری له نیسه تی کژی سیوه م له کتییی غه زالی دودلی بکری، له حالیکدا که غه زالی خۆی ئەلی: که کتییه که سی کژه نه ک دوکژ. هه روا به ئاشکرا به فه رموده ی

حوجب که مهوزوعی باسی کژی سیومه مه و له کژی سیوم به و دوهی ده گیریته وه. به لگه یی تر که سه لمینی که کژی سیوم کژی که له میشکات الانوار، نه مه که نوسخه ی خه تی (شه هید علی) که له سالی ۵۰۹ یانی چوار سال دوا ی فه وتی غه زالی نوسراوه ته وه، نه م کزه به ته وای هاتوه. هه روا دوا ی نه وه «کوری توفهیل» به شیکی دورو دریزو گرینگی له م کزه بی نه وه ی له صیحه تی ئیتیسایی نه وه به غه زالی شک یا ئیشکال بگری، له پهراوه ی (زیندوی کوری بیدار) که لکی لیوه رگرتوه. گشت نه مانه به لگه ن له سه ر نه وه که کژی حوجب به شیکه له پهراوه ی میشکات الانوار وه له راستیدا ته وای که ره وه ی دوبه شه پیشوه که یه. هه ر و ا له باری شیوه نوسین و که رسته وه له گه ل به شه کانی دیکه ی دا ها و ده نگه، هیچ دژواری یه ک نابیندری.

له و لیکوئینه وه و لیکدانه وه، که له سه ر پهراوه ی میشکات الانوار نه نجامیان دا جوان ده ر ده که وی که نیمه له راست کاری فه لسه فی بایه خداردا قه رارمان گرتوه، که له جو ری خویندا عال و چاکه. له راستیدا نه م کاره به یه که مین خشت له بنایه ک دائه نری که نه گه ر خشتی تری له سه ر ریز بگری، سیستمی فه لسه فی کامل و ریک و پیکیکمان نه بی. نه مه و امان پی حالی ده کا، که غه زالی بهراوه ژوی نه وه ی که به ناوی ویرانکاری فه لسه فه، ناوی ده ر کرده، خو ی دارای فه لسه فه یه - هه ر وه ک نه و که سانه ی دوا ی نه و که پایان نانیو بیرو هزره وه میتودی فه لسه فی یان هه بوه - نیهایه ت له جو ری تازه دا. فه لسه فه ی مه شائی یانی فه لسه فه ی نه ره ستویی. ره نگی نوی نه فلا تونی گرتوته خو، نه رکی خو ی به ر له غه زالی به جی هیناوه. نه م فه لسه فه له نوسراوه کانی «بو علی سینا» و فیرگه ی نه و دا گه یشتوته نه و په ری خو ی و ریگایه ک بیجگه له دا که وتن و گه رانه وه بو دواوه. دیاره نه بی به نه فع ی فیرگه کانی دیکه ی فه لسه فی گهراوه ته وه بو دواوه و ریگایان بو بیرو رای ئیسلامی تازه کردوته وه. هیرشی که غه زالی بردویه ته سه ر نه م فه لسه فه - که نوینه رو لیکده ره وه ی تاییه تی نه وه، کتیبه کانی کوری سینابو - هوئی تره که بو رو خانی نه م فه لسه فه تالو که ی کرد فه لسه فه ی ئیسلامی ناچار بو، ریگایه کی دیکه بیجگه له ره وشتی مه شایی، که بیره وه ر

بتوانج له وړنگا په وه پهي به واقعیه تی نه سلیلی وجودی خوئی و دینه که ی بیا، ههل بژیری. نهو به دوی رهوشتیکدا ده گه را که نه زهری یه ی مهوزوعی سه بارهت به جیهان به نه زهری یه ی ذاتی له روحدا ته بدیل دهکا: هر وا له عالمی ماده و جامید ریگا به ره و عالمی نورو له تافته بیری. بهم رهوشته ده لین: (ئیشراق) که ئوسولی نهو لیه ی نهو به هوئی نه فلاتون و فه لاسیفه ی ئیرانی کون دارئیراوه.

فه لاسیفه ی ئیسلامی پیان ناو ته نیو نه م باسه و نه تیجه یه کی بایه خداریان به دی هیناوه، که له هر دو لای (یونان، کوردستان، ئیران که مایه تر له روژگاری فه لسه فه ی مه شا نه بوه. نه م لایه نه له بیرو راو تی فکرینی ئیسلامیدا قهت ئینکار نه کراوه و که سیش باوهری نیه که فه لسه فه ی ئیسلامی له فه لسه فه ی مه شائی «کوری سینا» و «فارابی» بهر ته سک بیته وه. له م رووه ناتوانن بیر کردنه وه یه کی قول و بنه ره تی که سیفه تی تاییه تی فه لسه فه ی ته سه و فه و له شوینه واری ئیمام غه زالی و «شیخ شه هابه دین سوهره وهردی» و «محدینی کوری عه ره بی» و وینه ی نه وانه دا هاتوه، ده رک بکه ن.

له وه ده چی ئیمام غه زالی یه که مین فه یله سوفی ئیسلامی بی که بهر انبه ری نه وه ی که له کتیبی میشکات الانوار به ئاشکرا ده بیندری، روی کرد بیته فه لسه فه ی ئیشراق. میحوه رو بلیسکی بنه ره تی غه زالی له م کتیه دا به ده وری جیا کردنه وه ی نورو زولمهت و عالمی نه نوارو عالمی زولمهتدا ده گه ری.

نه م جوړه ته مایوزی فه لسه فه ی بهر انبه ری نه وه ی له کتیبی ئاویستا (Avesta) دا هاتوه، بناغه ی فه لسه فه ی قه دیمی ئیران و کوردستان هر وا فه لسه فه ی نوی نه فلاتونی یه. به لام غه زالی له ته میز له نیوان نورو زولمهت، فه لسه فه ی نه وه یه ی هر وه ک ئیرانیان بنیشه ی دانه ناوه، نا ئاوی نه کردوه که بهراوه ژو له ریساله ی میشکات الانوارو غه پری نه ویش که و ته نه قزو ههل وه شانده وه ی فه لسه فه ی نه وه ی و نه وه شی له ریزی داپوشراوان دا هیناوه. له وه ده چی نه و هر وا گه وره کانی موته سه و یفه ی ئیسلامی بهر له و، له وه ی که له باسی نورو ئیدراکی زه وقی حاصل له جیهانی نورانی دا هیناوه، زیاد له

همومان له فلسه فهی نوی نه فلاتونی تازه شوینیان وهرگرتوه، که له ریگای کتیبی (دبو بیت - Debobit که بههله دهلین: هی نه ره ستوه، دهسیان بهو کتیبه گه یوه. له کتیبی میشکات الانوار هیمگه لی فلسه فهی ئیشراق زور د یته بهرچاو. گرینگتر له همومان باری بون ناسی به که له باره ی بونه وه قسه ده کاو شناخت ناسی که ماهیه تی گیان و روح شهرح نه دا. ههرچهند نه بی بلین که زالبون له باری به که مه یانی بون ناسی. جا به م پی به ئیمام غه زالی له گه وره گه وره کانی فلسه فهی ئیشراق ههر وه ک «شیخ شه هابه دین سوهره وهردی کورد» و «قوتبه دین شیرازی» پیشکه وتوه. نهو ریگا بوچونه نیو فلسه فهی کامل به تایبهت له باسی پیوهندی دار به ناسینی روح و گیان ده خاته سهر گازه ره ی پشت و دروازهی بو ده کاته وه. قسه کانی قوتبه دین شیرازی له سهره تای شهرحی حکمه الاشراقی سوهره وهردیدا هم قسه به بیان ده کا. ده لی: حکمه تی ئیشراق حکمه تیکه که به سهر ئیشراقدا یانی که شف دانراوه یا حکمه تی نه هلی ئیشراقی ئیران و کوردستانه. که نه مه ش ده گه ریته وه سهر نه وهل. چونکا حکمه تی نه مانه ش که شف ی و زه وقی به، وه نه و بیان داوه ته پال ئیشراق که جینگای زوهوری نه نواری نه قلی و دره وشینه وه و فه یه زانی نه وه له ریگای تابش له نفوس دا له کاتی ته جهروددا. کوردان له حکمه تدا زیاتر پال به زه وق و که شف وه نه دن. فه لاسیفه ی به روی یونانیش بیجگه له نه ره ستوو پهیره وانی نه و که پالیان نه دا به جه ده ل و به لگه و بو هانه وه - رویان ده کرده زه وق و که شف و دوزینه وه سهرچاوه: ۱. محمه د صالح ئیبراهیمی محمه دی (شه پول).

۱ - ترجمه و وهرگرتن له میشکات الانوار نوسراوی ئیمام محمه د غه زالی و بهر کوئل و سهره تای میشکات الانوار ترجمه می صادق ناوینه وهد، به بهر کوئی لیکدانه وه ی ره خته گرانه له میشکات الانوار به نویسی دوکتور نه بو عه لا عه فیضی چاپی تاران سالی ۱۳۶۴ ی هه تاوی بلاوه ی نه میر که بیر (شه پول) تاران ۲۷ نازه ری ۱۳۷۱ هه تاوی و ۲۷ سازانی ۲۶۰۴ کد و ۱۸ دسامبری ۱۹۹۲ زاینی.

نه خشی ماموستانه فیر کردن و پیگه یاندنی زانین وهونه وهونه روفه ره نگدا

ماموستانه خشی میژویی نه و - پهره داربون وگرینگی هندی له مه به سنگه له نه زوره، نه گهر که سی بیهوی له بابته نه وانه وه قسه بکا یاشتی بنوسی، توشی حاله تی دی که نازانی له کوپوه مه به سته که راوت بکا وله گرینگی نه وه بناخوی وبدوی یا چلون وینه به کی جیگای سه رنجه، که لانی که م بتوانی به شی له دیمه ن و سیمما وگرینگی مه به سته که بنوینی و نیشانی بدا، مه سه له ی ماموستانه وپله و جیگا و بایه خشی نه و، له کومه لگا دا خوی له م باسه گرینگ و ورد و سه رنج را کیشانه به، به راستی مروف له به بیان کردنی بایه خ و ریزی ماموستانه وپله و بایه ونه خشی ورولی نه و له کومه لدا هه ست به ناته وانی وکزی و که م ده سه لاتی ده کا، نه مه ش له خویدا به لگه و شایه ده بو ریز و گرینگ بونی ماموستانه وپله ونه خشی بلنید و به رز و ته رزی نه و له کور و کومه لدا.

ماموستانه خشی نه و له گهران وگورانی شارستانیه تی به ره ی مروفدا: گرینگی وریزو نرخی ماموستانه روزگار یکی تاییه ت دا به رته سک نایته وه چونکا ماموستانه خیوی نه خشی زور پر بایه خه له میژودا، به م و اتایه که ماموستانه به در یژی میژو دارای گرینگی و عه زه مه تی تاییه ت بو وه وه یه و ده و رانی پشکوتنی میژوی نه و کاتی بوه که بایه خ به زانین و زانیاری و ماموستانه دراوه

بهراوه ژویش روژگاری پهستی وکزی ویی چتی کاتی بوه که کوړو کوښل سه بارهت به
فیرکارو ماموستا وزانین که م ترخه م بون، خه لک و حوکومت پله و پایه وگرینگی میژوی
ماموستایان نه زانیوه، به تی روانیکی سهر پیی به میژوی بهر هی مروف و روژگاری خو
دهرختن و بهر ز بونه وه و نزم بونه وه و نزم بونه وه ی ژیار و شارستانیته گهل، نه مه به جوانی
روناک ده کاته وه که ژیار، روژگاری گولی ده کرد که زانین و فهره ننگ و هه لگران و نه قیلانی
ته وه، یانی زانیاران و ماموستایان له پله ی خو یاندا رابگیر درایه ن، شایه دو به لگه ی ته وه هم
نه توانین له میژوی کورده واریدا و هم له میژوی نیسلا می و میژو نه ته وه کانی دیکه دا په یدا
بکه ین.

دیاره بهر هی مروف کاتی له سهر ریازی تهره فی و بهر وه بهر زبونه وه، قهراری گرت که
سهرنجی فیرون و بارهینانی دا، جا له بهر نه مه ته توانین بلیین به شهر هه رچی به ده سی
هینا وه له سوینگه ئاوردانه، به زانست و زانین و فیرون یا فیرکردن، نه گه سهرنجی زانست
و فیرونی نه دابا هیمان نه بو له غار و له نیو نه شکه وت و له نیو جه ننگه لدا بژی، که چل و شهل
و کوپرون و نوقسان و ده سه و سان بی.

جا بو ته وه ی به گرینگی میژوی ماموستایان له نه قل و پیگه یانندی زانین و فهره ننگ فیرون
و فیرکردنی ماموستا به بهر هی دواروژ باشر په ی به ین و تی بگه ین پیوسته ته سه وری بارو
دوخی بکه ین که هیچ جوړه نه قل و را گو یزان و هیچ فیرون و فیرکردنیک له گوړدانه بو بی، هه ر
که س به ته نیا هندی نه زمون، فیروایی و به مردنیشی نه و نه زمون و فیرونانه ی له گهل خو یدا
بیردایه ته بن گل، وه ئیتر شوینه واریک له و باقی نه بوایی دیاره نه گه ر چاره نویی و ابو بهر هی
مروف بیوایی، قهت نه ی ده توانی به نه ردیوانی سهرکه و تندا، ئاوا سهر که و یته سهر سه ری و
بگاته نه م سهرده مه ی ئیستا، مروف ئیستا ئازوخه یی زوړو زه و هندی له زانست و زانین و
فهره ننگ له بهر ده ست دایه و نه م ئازوخه زوړه گه و ره گه ر انی زانست و فهره ننگ له تا کیکه وه
بو تا کی تر وله شوینیکه وه بو شوینی تر، له روژگاریکه وه بو روژگاری تر و له بهر به که وه بو
به ربی تر، هیم و بناغهی سهرکه وت و ژیار میرویه و بهر پرسی نه مه ش خو ی بنچینه

ویناعه یه که، به ده سی ماموستا و فیرکار و زانیار دامه زراوه و دار یژراوه.

له سه ره تای زوهوری دینی بیخه وشی ئیسلام ماموستایان و فیرکاران و زانیاران
فیرکردنه کانی قورئانی، به شی گرینگی سه ره تایان له بلا و کردنه وهی فیرکردنی قورئان
و دینی ئیسلام گرتنه ستو که ده سمایه و میراتی به شهر ده هاته ژماره. به در یژایی چهند هزار
سال به هوئی ماموستایان و فیرکارانه وه له به ره یه ک بو به ره یه کی دیکه ده چو، ئیستا له م
روژگار هدا نه و سه رمایه ی پیک هیناوه که به ره ی مروف پیوهندی به وه هه یه، دیاره نه گه نه م
ده سمایه زور و گرینگی زانست و فره هه نگه له خه لک و هه ر بگیر حریته وه، مروفانی هیچی
بو نامینته وه، دیاره نه وه ی نه م ده سمایه گرینگی به در یژایی میژو بو مروف پیکه وه ناوه و
به ده سه به ره ی نه مرویا سوژی ده گا، ته نیا فیرکردن و بار هیناوه که له هه ر جیگا و ریگایه کدا، بوزی
خوار دبی، به هوئی ماموستا و زانیار و فیرکاروه سه قامی گرتوه، ئال و گور و پینگه یشتنی زانین
و فره هه نگه له نیو به ره ی مروفا به کورتی نه توانین به مجوره ی به یان بکه ین: به شهر له سه ره تای
ژیاندا زور ساده ژیاوه، که ره سته ی به رد (ده وه ی به رد) بو وه خوراکی له ریشه و میوه
و گیا و گژ و گوشتی جرو جانه وه ران بوه که به به رد شکاری کردون و پوشاکیشی بیجگه
له به رگی گیا و گه لای داران شتی تر نه بوه، جا هه ر له و روژه وه غونچه ی زانین و فره هه نگه و
ژیار ی به شهر ده سته ی کرد به پشکوتن که تا که تا کی له کون و کار یژان له م دنیا یه داله روی نه زمون
و نه قل و قامی خوئی به ره به ره فیری زانین و فره هه نگه و ژیار بو، نه و نه زمون و زانیاریانه که به
ده سه هاتبو، له و تا که تا کانه وه به هوئی ماموستایان و فیرکارانی تره وه له نیو خه لک بلا و
کرایه وه و ئیتر له شوینیکی تاییه ت نه وه ستا، به لکو به هوئی ماموستایانه وه له نیو دلئ روژگاردا
په ره ی گرت و له به ره یه که وه بونه سلئ تر چوو به ره ی داهاتویش به پیی وزه و لیها توی خوئی،
زانین و نه زمونی خوئی به خه لکی تر و تازه پینگه یشتوان را گه یاندو نه و زانینه یان به به ره ی
داها تو سپارد، تا نه وه له دلئ زه ماند او له گوی زه ویدا به ره و پیش بیبه ن.

سه ره نجام زانین و فره هه نگه و ته کنیک و مه عه و بیه تی به شهر به هوئی ماموستایان و
ده رس ده ران و فیرکارانه وه له نه سلیکه وه چوه نیو جه رگه ی نه سلئ تر، به مجوره سه یری

تهمه دون، فهره ننگ و زانین نه خشی بناغهی به هوئی ماموستایانه وه بوه، چونکا نه وان ریگاکیش ورچه و ریبار نیشان دهر بون تا ده سکه وته کانی زانستی و مادی و معنوی به شهر له ههر ههل و مهر جیکدا سه قام گیر بکن و پهره ی پی بدهن، دیاره نه گهر نه وشاسیمی گو یزانه وهی زانین نه بوائی، به شهر له گهل رابوردوی خوئی پیوه ندی به گشتی نه پساو وههل ده براو واتای هم پیوه ند، پسان و برانه ته مه یه که ههر نه سلی و ههر تا کی له دهس هاته کان و نه زمونی پیشیان بی بهش بی و له سه ره تا وه دهس پی بکاو هیشتا له سه ره تای ریگادایه به ره و گور سه رده نیته وه و به ره ی دواها تویش ههر به و جو ره، بی ته وه ی به ناکام بگا سه ر بنیته وه و له نه تیجه داگشت نه وانه نیستایی و وه ستانی مرو ف له هه مان پله ی سه ره تادا، ده ماو ته ره قی نه ده کرد، ههر جو ری، چونی زانین و فهره ننگ له تا که وه بو تاک، له شوینیکه وه بو شوینی تر، له روژگار یکه وه بو روژگاری تر وله به ره یه که وه بو به ره یه کی دیکه، بناغهی سه رکوت و ته مه دونی به شهر وه بهر پرسی نه و کاره بناغهی به ته سئوی ماموستایان و فیرکارانه وه یه، جا ههر له بهر ته مه یه که (ویل دورانت) 'ته وزانا کارزان و کار دانه ناوداره: ژیار، شاستانیه ت و ته مه دون له سوینگهی فیرکردن و بارهیناوه ده زانی و ده لی: (مه ده نیه ت بریه تیه له که نجینه یه کی گه وره و زور، له هونه رو زانین و شیاوی، خو و عاده ت، نه خلاق که به در یژی ری روژگار به دی هاتوه، له م سامانه زوره وه یه که تا که له زمینی پیگه یاند و سه رخستنی خوئی خورا کی رو حانی و گیانی خوئی به دهس دینی.

ته گهر هم میراته به شهر یه له نه سلیکه وه نه چیه نیو نه سلی تر، ژیار مه حکوم به مه رگه، جا ههر له بهر ته مه نه بی بلین: که ژیانی مه ده نیه ت به فیرکردن و بارهیناوه به سراوه ته وه. کاتی شکوفه و عونچه ی ژیار له نیو «دور و اندا» زاهیر بوو خوئی نواند، هم ژیاره به هوئی هم ئیتقاله وه گه یشته خوراواو یونان و له ویشه وه چوه کوشی دنیای نیسلام و پهره ی گرت و

۱ - تاریخی ته مه دون نوسراوی خوئی ج ۱ لاپه ره ی ۹۱

۲ - بین النهرین

جاری تر چوه خوراوا و له سه ره له دانی خوئی بهر ده وامه.

ژیار له م دهس به دهس کردنه ی خویدا که له هر پله به کدا سه بارهت به پله ی پیشو، کاملتر بو، زیاد له هر شتی که مه دیونی تیکوشان و ته قالای ماموستایان و فیرکاران و دهرس دهرانی زانین و فرههنگ بوه و هه یه، چونکا نه وانه بون که زیاد له خه لکی تر به در یژیایی روژگاران بهر پرسی ئینقالی زانین و فرههنگ بون.

ماموستا له سه ره تایی ئیسلامه وه؛ له سه ره تایی روژه لاتی دینی بیخه وشئی ئیسلامه وه ماموستا و فیرکار دهسیان کرد به فیربون و فیرکردنی قورئان، بیجگه له وهی که خوا خوئی به ماموستا داناوه و قورئانی به پیغه مبه ر فیر کردوه (عَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ الْبَيَانَ - ۱ خودی پیغه مبه ریش خه لکی فیر کردوه (رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ... ۲) لام وایه ئیتر هه مو تی ده گن پله یی بهر زو بلیند تر له پله و پایهی ماموستا و فیرکار نه و نابی، چونکا که س له خوا و پیغه مبه ر گه وره تر نه و نه وانیش خوئیان به ماموستا و فیرکار داناوه و شانازیش هه ره له فیرکردن و باره ئیناندا یه.

دوسه چاوه ی زانین و مه عنه و بیهت ماموستا و کریکار

ماموستا و کریکار دو تویری زور بهر زو و پر یزو و پر یزو به به ره کهت و مود فه رکن. به دهس هینانی نه وین بوخزمه تکاری ئاسانه بو به دهس هینانی نه وانه له دلمانا ئا گربارانه له دنیا دا روژانی بو ریزدانان له ماموستا و کریکار له بهر چا و گیراوه که کار و کرده وهی هه ریه که له و دوانه زور جوانه وله بهر دلانه و به کی باری فیرکردن و پیش خستی زانین و فرههنگی به نه ستویه و نه وی دیکه یان باری باشبونی ئابوری له بان شان، دیاره نه م دوکاره ته و اوکاره وهی به ک و دون، هیچیان بی نه وی تر یان باش سه قام گیر نابی، کار سه رچاوه ی

۱- سوره ی ۵۵ نایه ۲ و ۳

۲- سوره ی نه لاق نایه تی ۱۱

مهده نیه ته وزانینیش سهرچاوهی مهعنه ویت وسهرکه وته، کار به هوئی بازولهی زانین به ره و پیش
ده روا، زانین له بهر و میوهی کار که لک و هرده گری و هوئی ته داته وه، کریکار قه لیم و کاغز ساز
ته داو دابینان ده کا، ماموستا و فیرکار له ریگای قه لیم و نوینگه وه نه غمه ی رو حانی له سهر
لا پهره ی کاغزی سپی ده خاته باله فری و بهرز بونه بو ئاسوی هیوا و ئاره زوی به ره ی
مروف و مرو فانی پیک دینی، خوا که سهر چاوهی زانین و کاره سویند به قه لیم ده خوا دن و الْقَلَمِ
وَمَا یَسْطُرُونَ پیغه مبهر دهستی کریکار راده موسی، کریکار هوئی خیر و به ره که ت وفره بونی
ده خل و دانه، زانا و زانیا ر زیند وه، هه رچه نده بهر و آلت مردویش بی، نه زان و جاهیل مردوه
هه ر چه ند له حالی ژیا نیشدا بی، دیا ره میوهی ئازادی و سهر بهرزی له کار کردن دیا ره، کاری
سهخت و به که لک له چل و پوی داری زانین وزانست به دس دی:

برو کار بکه و مه لی کار چیه؟ سهر مایه ی جاویدانی له کار دیا ره، برو کار بکه نه گه ر ته ته وی
ئازادی، ببرا ی ببرا ی چاوت له دهس که س و نا که س بی، با چاوت له وه نه بی، خوازه لوک و نانی
نانی و دو که ل دو که ل بی.

مه لی نه و کاره عاره، به لکو چا و له دهس نه م و نه و بون عاره مرو فی چاوی له مالی خه لک بی
خواره، لاره، ناله باره، که سی که بی کاره، بی عاره، له سهر دلان باره، که سی که دهس به کاره،
سهر بهرزه و عاله، بلیندو بهرزه و ته رزه، ئیسک سوک و ره زا شیرین له باره، به لی زانین دهرسی
مروفانی و نه زانی و جوامیری و نه ده به.

ماموستا و فیرکار رو حی مهعنه و یهت نه کا به بهر مردوی نه زاندا و بابه خی بهرزی پی
ته به خشی، ماموستا و فیرکاریش له راستیدا کریکاره، کاره که زانست فیر کردنه و گیاندا نه به بی
گیان، زانین فیر که ره به بی زانستان و نه زانان.

ماموستا ههروه ک روژه تریزو تیشکی زانین به سهر خه لک و دنیا دا ده هاوی و نوروزانین
بارانیا ن ده کا، به نوری زانین و زانستی خوئی خه لکی گزینگ باران ده کا و چرای مه عریفهت و
زانین و مرو فانی ته داته دهست به ره ی مروف تا له ژیا ندا خو له کهنده و کوسپ بپار یزن نه م و تاره
له روژنامه ی شه هاده ی کوردی به قه لیم شه پؤل له سی شه مه ۹ ذیقعه ده ۱۴۱۲ و ۱۲ مه

۱۹۹۲زاینی و ۲۲ گولانی ۲۶۰۴ ک و ۷۱/۲/۲۲ سالی ۱۰ ژماره ی ۳۹۷ له چاپدراوه.

*دیاره ئه مرو زوربه ی خه لک تی گه یوه، که سیانتیسم (زانین بو کشانی ته نیا) و بارهینانی زانستی ته نیا له سازدانی ئه نزان و ئینسانی ته ووا ناته وانه، بارهینانی زانینی و زانستی به ته نیا، نیوه ئینسان ساز ئه دا، نه ک ئینسانی ته ووا، به ره م و نه تیجه ی ئه م بارهینانه، که ره سته ی خا و و خلیچکی ئینسانه، نه ک ئینسانی سازدرا و، پوخته کرا و که له کل ها تیته ده ری، زانست و زانین مرو ئی به هیز و خا و ون وزه ساز ئه دا نه ک ئه نزان و ئینسانی خا و ون فه زیله ت، مرو ئی به ک لایه نی دروست ته کا، نه ک مرو ئی چه ند لایه نی.

*زانست، فه لسه فه وده ردی ئه وین.

دلخوازی ئیمه ئه مه یه که بلین فه لسه فه به هونه و شیعر نیزی کتره تا به زانست، له هه رچاخ و رۆژگار یکدا گشت نیزامه کانی فه لسه فی که به ره می ها و ده نگی نه تیجه ی غایی زانستگه لی جیا جیان، بی رۆح و بی ها و ده نگتر و ناسازگار تر له فه لسه فه گه لیکن که ده ردی ئاره زوی دل و ده رون به بیان ده کهن، زانست هه ر چه نده جیگای وردبونه وه و سه رنجدانی به ره ی مرو ئی و نه خشی که له ژبان و بیرو ئه ندیشه ی ئینساندا هه یه تی به راستی بیجیی نشینه، به لام به یه ک و اتا بیگانه و نامۆ تر له فه لسه فه دیته به رچا و، زانست نیاز گه لی دابین ده کا که زیاتر عه ینی و ئاشکرا و به نا و ده ره وه یین، ئه م نیازانه، له بنه ره تا پیوه ندیان له گه ل ئابوریدا زۆره.

که شف و دۆزینه وه ی تازه ی زانستی، به تایبته، نه وعی که دۆزینه وه و که شف ی نه زه ری پی ده وتری، دروست ههروه کو دۆزینه وه کانی مه کانیکی وینه ی مه کینه ی بوخار، ته له فون، وینه هه لگری، یا بالۆن و فرو که، چتی که، به کاری تردین و ده ردی تر ده واده کهن یانی خوی له خویدا گرینگ نیه. فه لسه فه به نیازی که بو په یا کردنی یه ک واتای یه کپارچه و ته ووا، که له جیهان و ژبان هه مانه، وه لام ئه داته وه و له سوینگی ئه م مه فهوم وه، هه سته ی په یاده که یین که بو کشانی دل و دهرونی و ئاکار و ره فتاری ده ره وه ی ئیمه، ده نوینی و شکلی پی ئه دا، به لام راستی ئه مه یه که ئه م هه سته له باتی ئه وه ی مه علولی ئه م مه فهومه بی، هو و عیله تی ئه وه یه (میگل داونا مونوله دجا و دانه (شه پۆل).

من له خوځمدا به جوړئ که ناپه یدا بوم
شه ونمئ بوم له زه ریه نو قم وله ده ریا بوم
له سره تاوه شیبه رونسئ په ک بوم به زویدا که وتمه خوار
به راستی کاتئ خور په یدا بو ناپه یدا بوم
له من قسمه پرسه چونکا هر وه کو په پوله یئ
له گزینگی شه می روی دوستا ناپه یدا بوم
خاک به سرم نه گهر توزقالتی ناگام
کوئ په نه وئ که منی سرگردان چو نه وئ
وه ک دلی شه پؤل له ده ره وه هر دو جیهانم دی
من له شوین دانانی دلی نه و، بیدل وشیار بوم
«عه تار» (شه پؤل)